

besar-li peus e mans ---», Muntaner (fets de 1283, Casac. II, 32.13; Bof., p. 139); «màrtir secreta, / verge pus neta, / més confessora / que preycadora: / altr', en *tribuna*, / trona, comuna, / mentre vixqué / Déu no volgué / ella preycàs», JRoig (*Spill*, 11847); «cadafal o *tribuna*: tabulatum», JnEsteve (*LiEleg.*, c-4-v^o); *tribuna* Lacav.

Des de la idea del cadafal dels magnats o els predicadors, en forma ja mig-popular, des de *trebuna* (que veiem en Muntaner) el mot va passar a *treüna*, que designaria també, antigament, el cadafal eclesiàstic, però després s'aplicà a un alt cadafal de les masies o bordes muntanyenques, destinat a usos rústics, com a taulat per a palla o pallissa de gra: no en tinc dades sinó com a NL: *La Treüna*, com a nom d'un massís bastant alt, dins el terme mun. de Montseny [1931]. Cf., infra, els exs. de *Trona*, vig. i emp., amb la mateixa petrificació muntanyesa.

Més generalment, però, si bé contret en *truna*, ja en tenim dades apel·latives des d'antic: en la documentació medieval apareix sovint, i sempre o quasi, aplicat encara a una part de l'església. Ja en dos pergamins originals, d'Élna, de 1235 i 1237, dit d'una capella amb cadafal o trona, davant del qual cremaria sempre un gran ciri, per a la renovació del qual es feien deixes: «dimito cande de *Truna*», «candle Sancte Marie de *Truna*»; altres cops, però, hi ha referència concreta a un cadafal o gran púlpit de pedra dins una església: «mando fieri *trunam* de petra et calce in ecclesia de Appiano --- in qua *truna* sit et fiat altare Sci. Nicholay» ross. (a Pià), a. 1329; també en els anys 1382 i 1387 (*InvLC*, s. v.); «una capella construenda in ecc. Beate Marie de Baxanis, videlicet entre la *truna* dels Bohers e lo monument de madona Johana» a. 1395 (*InvLC*, s. v. *moniment*); «posades les dites bigues al dit soler de la dita *truna*» a. 1441 (*Brutails, Notes sobre l'art religiós en el Ross.*, p. 172).

Freqüent, doncs, és al Rosselló. Però no és pas que fos peculiar d'allà: «los ensergements --- o capitells qui s'han encastat o nodrir en lo pilar, sobre la *truna*, per respondre al altre pilar del cor ---», de l'obra de la Seu de Girona, a. 1417 (*Villanueva, Vi. Lit.* XII, 327.17); «la dita finestra, travada en tal manera que, per aquella finestra, puxa aver claror sofficient en la *truna* de la dita sglésia, e en l'altar major» alt Berg., a. 1435 (*Serra Vilaró, Pinós i Mataplana* III, 19).

De tot aquest conjunt, es dedueix que, tot essent un lloc des d'on es podia predicar, i dins d'una església, era tanmateix un cadafal d'ampla extensió. Quan va reduir-se a un estret púlpit circular d'amplada justa per al predicador o sermoner parroquial, la semblança amb un *thronus* principesc, féu que *truna* es vagi alterar en *trona*; i per més que aquest canvi de vocal repercutís també sobre el sentit rústic de *truna*, la forma *trona* s'ha aplicat sempre, sobretot, a la de les esglésies, com ho veiem ja per l'ús quasi-sinonímic que en fa JRoig; també en JoMartorell (*Ag.* III, 35.3, § 202): «portaren-los en la major sglésia, ho oÿren la missa --- lo sermonador pujà en la *trona*, e féu un solemne sermó preycant de vicis e de virtuts»; «calump-

niant / en *trones*, setges, / dient heretges, / --- / los qui mantenen / la part que entenen / ser veritat», JRoig (*Spill*, 10694); «la *trona* o cadira de legir», Jn. Esteve (*LiEleg.*, i-8a); etim. que ja veu Badia i Margarit (*Gramàtica Hist. Cat.*, p. 179).

És sabut que avui continua essent d'ús general en tot el domini lingüístic: des de les Alberes fins al Sud valencià i fins a les Illes (eiv. «*trona*: púlpito», PzCabrero); «hi predica un jovenet / --- / Magdalena arriba allí: / sota la *trona* 's posave», *Romlo*. (MilàF, 12.32, reco. a Agramunt; i en altres de les 8 o 10 versions, de tot el Princ., el mot no canvia, en particular a la C, reco. al Penedès, i ja publ. en l'ed. de 1853). Popularment se li sent una relació (secundària) amb el tron reial, com en la frase dels republicans anticlericals del S. XIX: «En Sanpere i Miquel --- dient frases d'antic revolucionari: —Ni trono ni *trona*!», MassóT (*50 Anys Vida Lit.*, 45.16).

Amb extensió local a d'altres coses: com els torrons o torretes angulars de les fortaleses («a la Casa dels Viudoss hi ha una *trona* amb espilleres» V. de Gallinera, 1963); o a un penyal avançat en el caire d'una cinglera; recordo una *Roca de la Trona*, a la cinglera de Collgriell (StBartomeu del Grau), 1930; *Roques de les trónas*, damunt Espolla (1958): notable aquest per la o oberta, en contrast amb el gironès *trò*, *trona* TONARE, *bó*, *só*, *pónt* etc.: timbre que demostra, doncs, el caràcter més savi, i secundari, d'aquest mot. A Borriol m'expliquen el nom del *Carrer la tronèta* «perquè és molt alt, com una trona» (1961).

D'altra banda el mot es va aplicar a una dependència rústica de les cases muntanyenques, destinada a conservar-hi productes agrícoles, per la seva forma de cadafal. Amb aquest valor, almenys el mot primitiu, va mantenir el timbre *ú* de l'ètimon. Dins el ross., sembla ser peculiar del Capcir, on hi ha l'evolució dialectal de *ū* en *ô*: la *trênâ* «le galetas» a Puigbalador (1960); també a Ralleu m'havien definit la *trênâ* com «el desembaràs, el graner, la golfà», però en qualitat de terme privatiu del Capcir (1959). També en el Baix Maestrat, junt amb un derivat, «*entrutat*: entaulat entre el pis de terra i la teulada, per a guardar palla, herba seca etc.; de *truna*, que significa lo mateix, i aquest, de TRIBUNA» (GaGirona, *Voc. Maestr.*).

En efecte, el mot es prolongaria des del Maestr., fins al mossàr., aquí amb manteniment de la -n-, i la transposició de la -r- del grup inicial, obligada segons el sistema fonètic de l'àrab, i amb l'assimilació típica -mossàr. e-u > o-ú: *tyrbûna* «pulpitus» en el glossari lusità de Leiden (S. XI) i en el Còdex Canònic de l'Escorial (a. 1049), veg. Simonet, s. v.; també degué ser una forma propagada des d'allà gràcies a l'antiga extensió del ritual mossàrab, *tuburna* a Torelló: «en l'altar de St. Julià, qui és alt en lo cor, trobam una *tuburna* per reservar lo Corpus Christi lo dijous sant», inv. de 1436 (*DAG.*). I amb el sentit pagesívol, i amb transposició *eú* > *ué*, deu ser-ne una altra supervivència mossàrab el nom del veïnat de *Les Trueñes* al N. de la Font de la Figuera (1962).

D'aquí el derivat *tronat* usual sobretot a l'Alt Pa-